

PETRIĆEVSKO UTEMELJENJE SPISA *PHILOSOPHIA CHYMICA WILLIAMAE DAVISSONAE**

GIANCARLO ZANIER

*(Dipartimento di filosofia,
Università di Trieste)*

UDK 113/119 Petrić. Davisson
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 7. XI. 2001.

U dobu koje se običava zvati znanstvenom revolucijom daju se utvrditi tri teorijska usmjerenja, od kojih svako ulazi u utakmicu, ali i u plodnu usporedbu s druga dva. Prvo predstavlja tradiciju, koja je naravno školska znanost, dok se drugo usmjerenje općenito smatra pobjedničkim joj antagonistom, a to je naime eksperimentalna znanost koja se povezuje s imenima Harveya, Galileja i njegove škole te s mehanicističkom filozofijom. No postojalo je i treće usmjerenje, obojima protivno, koje bismo mogli definirati dinamističkim; usmjerenje naime koje je u prirodnom svijetu zapažalo izraz ili zgušnuće, materijalizaciju počela (nematerijalnih, onih koja su zbiljski protagonisti fizičkih događanja). Najpoznatija imena koja se mogu povezati s ovim usmjerenjem jesu Fludd i Van Helmont. Znanstveno područje u kojem je to usmjerenje zacijelo najočividnije, i u svakom slučaju ono iz kojeg su uzeti bitni elementi dinamističke »paradigme«, jest alkemija (čiji je kemijatrija možda najrelevantniji vid). A u dinamističkom usmjerenju u središtu je jedan pokret, svakako kompleksan i raznolik, no ipak na neki način jedinstven, pokret koji je bio prikladno određen kao filozofija kemije.¹ Nit koja povezuje velik dio autora koje se običava smjestiti među »filozofe kemije« jest sigurno htijenje da se svedu na Paracelzusa naučavanja. Naravno, ne na filološkim kriterijima analiziranog Paracelzusa (što bi, između ostalog, dovelo do poraznih rezultata, u pogledu fragmentarnosti i nekoherentnosti medicinsko-fi-

* Prilog s X. međunarodnog simpozija Hrvatskog filozofskog društva »Dani Frane Petrića«, održanog u Cresu od 27. do 29. rujna 2001. g.

¹ Referenca se odnosi očito na važno djelo A. G. Debusa, *The Chemical Philosophy*, 2 sveska, New York, 1977.

lozofske Paracelzusove poruke); bio je to, naprotiv, Paracelzus prihvaćen kroz iščitavanje i interpretativni obrazac njegovog najglasovitijeg i najuspješnijeg, a vjerojatno i najoriginalnijeg sljedbenika, Danca Severina.² Načelo koje je nadahnulo danskog liječnika-filozofa svakako je panvitalizam očitog i izričitog alkemijskog podrijetla. Jedinствена je vitalna energija, materijalna doduše, no nevidljiva i neopipljiva, koja je, podapeta svjetskom pozornicom, njezin pravi pokretač. To je dragomast, element u kojem su u klici sadržani prirodni predmeti: on naime sadržava planove, moguće razvoje materijalne stvarnosti, nazvane tradicionalnim izrazom 'sjemeni uzroci' (*logoi spermaticoi*), ili Paracelzusovim terminom *astra*. Riječ je očito o onom što bismo mogli zvati materijalnim svijetom ideja, odnosno na suštinskoj razini prvom konkretizacijom nematerijalne, noetičke stvarnosti. Astralno sjemenje postaje plodno u četiri elementarne matrice, rađajući tipičnim plodovima svakog elementa (sjeme je isto, plod nije). Postoji sjemenje koje daje zvijezde u vatri, meteorološke fenomene u zraku, metale u zemlji, aktivna počela na razini animalne fiziologije. Ovo opsesivno htijenje da se traga za svezama između umnog, nematerijalnog svijeta i materijalne stvarnosti očitima pokazuje crte platonizma, koje uostalom Severin i priznaje (no on naglašava kako dopušta ideje zla). S medicinskog se stajališta, predvidljivo, ne može reći da u Severina obiluje zanimljiv materijal; i doista, mnogi autori koji se mogu pridodati Severinovoju struji, kada na medicinske probleme budu htjeli primijeniti konkretne sheme Ideje, od njega će se unekoliko udaljiti (pomislimo na Scheunemanna); no najčešćim su ishodom bile metafizike prirode koje karakteriziraju mnogošto u alkemiji i kemijatriji prve polovice 17. stoljeća.

Među najspekulativnijim autorima koji su smatrali da se na Severina izričito nadovezuju u iznošenju prije kozmozofskih sistema negoli liječničkih savjeta, valja zapamtiti svakako Williama Davissona, originalnog škotskog alkemičara koji je razradio sintezu Severina, Petrića i drugih filozofskih su-

² Biografija danskog liječnika Pedera Sørensona (1542–1602) nije mnogo dokumentirana; za nju, kao i za prvo predstavljanje osobe v. natuknicu A. G. Debus u *Dictionary of Scientific Biography*. Iz iste knjige *The Chemical Philosophy*, op. cit., I, str. 129–131. Usp. također M. L. Bianchi, *Occulto e manifesto nella medicina del Rinascimento: Jean Fernel e Pietro Severino*, »Atti e memorie dell'Accademia Toscana di Scienze e Lettere 'La Colombaria'«, XLVII (1982), str. 185–248; G. Zanier, *Medicina e filosofia tra '500 e '600*, Milano, 1983, str. 77–83; W. Pagel, *William Harvey's Biological Ideas*, Basel, 1967, str. 239–247. Podsjetimo ukratko ovdje da se autor školovao na različitim europskim sveučilištima, držeći i predavanja, govorilo se, u Pisi (njegova prisutnost u Toskani u svakom je slučaju izvjesna). Mnoga djela koja on sam spominje vjerojatno nikad nisu bila tiskana (podsjetimo na *Contemplationes de vita longa* zbog očitog odnosa s najezoteričnijim Paracelzusovim djelom). Ostaju nam: *Idea Medicinæ Philosophicæ. Fundamenta continens totius doctrinæ Paracelsicæ, Hippocraticæ et Galenicæ*, Basileæ, 1571; *Epistola scripta Theophrasto Paracelso. In qua ratio ordinis et nominum, adeoque totius Philosophiæ Adeptæ Methodus compendiose et erudite ostenditur*, Basileæ, 1570 (riječ je o kratkom djelu koje je kod Bitiskiusa izašlo kao pretilak u Paracelzusovim sabranim djelima).

gestija koje je iz diskusija toga doba prihvaćao i prorađivao.³ Njegovo je ime vezano svakako za aktivnost koju je obavljao kao upravnik u Jardin du Roi, važnom istraživačkom središtu i središtu poduke iz kemije,⁴ a čemu su prethodile duge godine neslužbene poduke u Parizu. Plod je te aktivnosti bila *Philosophia pyrotechnica*,⁵ jedan od najvećih primjera *philosophiae chymicae*, čiji je francuski prijevod, s alkemičarskog stajališta razrađeniji,⁶ objavljen kad se autor već selio u Poljsku zbog političko-vjerskih problema nastalih u Parizu. Služba prvog liječnika Kazimira I. na neki nas način uvodi u posljednji njegov napor, komentar Danca Severina, čiji je dugački *Prodromus* objavljen u Kopenhagenu 1660. g.⁷ Već u uvodnom dijelu spisa *Elemens* bilo je uostalom jasno krajnje značenje njegovog djela: liječnik, kao što su i te kako bili upozoravali već Hipokrat i Galen, svoje umijeće mora temeljiti na unutar-njem znanju, no baš je zbog toga teorijski itinerar ovog liječnika-filozofa bio sklizak. Malo je služila, očito, školska znanost, koja je dapače odvrćala od razumijevanja malobrojnih prosvijećenih knjiga. Među ove su se imale ubrojiti svakako Paracelsusove, barem one autentične, te doprinosi njegove škole, među kojima je neusporediv bio doprinos Danca Petra Severina. Glavna zasluga ovog učitelja bila je ta što je »u maloj knjižici obuhvatio filozofiju Platona, Prokla, Plotina i svih platonista i kabalista«, stapajući je s filozofijom za koju se izjasnio (Paracelsusovom), te što je pomirio, dokle je to istina dopuštala, misli Galena, Aristotela i Hipokrata.⁸ Svakako, dopuštao je Davison, ako je neka platonovska tendencija očigledna u Severinovom djelu, to je odsutnost bilo kakvog tehničkog filozofskog termina i bilo kakve direktne reference na pojmovne sheme koje vežu ipak različite sisteme Plotina, Jambliha, Prokla, Marsilija Ficina. I doista, on će priznati da oni nisu neposredno jasni, i da ih čak nikad ne bi ni bio uočio da nije bio studirao i promišljao

³ Grafija nije jednoznačna, što se vjerojatno duguje njegovim putovanjima po različitim zemljama: Davidson, Davidssonne su škotski oblici; no svakako je bio, a i dalje jest, poznatiji po imenu izvedenom iz latiniziranog francuskoga Davisson(e). O njemu usp. E. T. Hamy, *William Davisson. Intendant du Jardin du Roi et Professeur de Chimie* (1647/51), *Nouvelles Archives du Museum d'Histoire Naturelle*, IIIe serie, X t., Paris, 1898, a naročito J. Read, *William Davidson of Aberdeen. The First British Professor of Chemistry*, »Ambix«, IX (1964), str. 70–101.

⁴ O ovoj instituciji i aktivnostima koje je ondje Davisson vršio usp. J.-P. Contant, *L'Enseignement de la Chimie au Jardin Royal de Paris*, Cahors, 1952.

⁵ *Philosophia Pyrotechnica seu Curriculum Chymiatricus* je objavljivana u Parizu u godinama 1633–1635. i ponovno otisnuta barem 1640. i 1646. g. (neki stari registri ističu druga, nepro-nađena izdanja).

⁶ *Les Elemens de la Philosophie de l'Art du Feu ou Chemie... à Paris*, 1651. (Drugo izdanje objavljeno je 1657.) Premda ga je preveo Jean Hellot, riječ je o djelu različitom od latinskoga, čijom se definitivnom verzijom treba smatrati, koje je zato korišteno u ovom prilogu.

⁷ *Commentariorum in sublimis Philosophi et incomparabilis viri Petri Severini Dani Ideam medicinae Philosophicae propediem proditorum Prodromus*, Hagae Comitum, 1660.

⁸ *Les Elemens*, op. cit., str. 17.

Prokla i nasljedovatelja mu Petrića (»nisi Proculum et imitatorem eius Patricium saepius revolvissem«, *Prodromus*, op. cit., str. 3). Značenje koje platon-ska tradicija može poprimiti u utemeljenju *ars chymica* objašnjeno je u poglavlju koje sadržava »čisto osjetilno pokazivanje vanjskih počela rastakanja (principes externes ou de resolution)« tijela, to jest žive, soli i sumpora. Ne vrijedi se baš zaustavljati na mjestimice doduše originalnom izlaganju pojmova spagiričke filozofije (tako se određivala teorijska alkemija), koliko na Davissonovim preciziranjima, koji i te kako ima u vidu kasnorenesansne metodološke rasprave. Njemu nije važna toliko distinkcija između sintetičke i analitičke metode, koliko različita primjena apstraktno jedinstvene metode (one koja se od posljedica vraća k uzrocima). Kemici, primjećuje on, kao i aristotelijanci, napreduju, da upotrijebimo Galilejev izraz, počev od »razboritih iskustava«; no prvi, kako bi analizirali neku biljku, zatvaraju je u posudu (dok je peripatetici uzimaju takvom kakva je u pećici) i podvrgavaju je *kontroliranom* djelovanju vatre; proizvod destilacije, ulje koje nazivaju i sumporom, ovi važu, te tako dobivaju prvu spoznaju o onom što se treba razmotriti *pri aktualnom stanju tehnike*, element. Kad mu se prinese iskra, ulje se zapali i nedugo potom neobjašnjivo nestaje (ne znamo što se s njim zbililo). To kažu osjetila. Proces sagorijevanja dakle mora se pripisati nečemu što jest u ulju, ali ne nečemu tjelesnom (jer smo već na razini elementarnog »počela«, posljednjeg dijela materijalne dekompozicije), nego svjetlosti, nekakvom sjaju koji je *contractée* u uljastom tijelu, a na neki se način širi u doticaju s drugom sažetom svjetlošću (iskrom). Plamen, kojem valja priznati nekakvu tjelesnost (gasi se naime pred našim osjetilima), jest veo netjelesne stvarnosti – vatre ili svjetlosti – što je autentični pokretač (aktivni dio) procesa. Peripatetici pak smatraju plamen elementom (vatra) i odande neposredno prelaze na svoja himerična načela (tvar, oblik, lišenost): razlika u metodi u ovom je slučaju očita, dok se analitička i sintetička procedura razlikuju samo u pogledu reda, logičkog odnosa istovjetnih pojmova. Tako Davisson smatra da se u ovom uvodnom dijelu može upotrijebiti sintetička metoda – kojoj u didaktičke svrhe uvijek valja dati prednost – kako bi čitatelju ponudio sažetak počela stvarnosti.⁹

Početna poglavlja kane izložiti hijerarhijsku strukturiranost stvarnosti po kojoj se razlaže proces ekspanzije i difuzije jedinstvenog principa. Davissonovo razlaganje je doslovce preneseno iz *Panarchiae*, odakle on odabire i prekraja njemu najznakovitije odlomke.¹⁰ Ispuštanja i preinake malobrojne

⁹ Isto, III, pogl. II, str. 76–79.

¹⁰ Da se ograničimo na pokoji primjer: doslovce su prepisani iz knj. 1. II. spisa *Panarchia* (An sit rerum aliquod principium) ulomci na str. 3r kol. a (reci 10–20, 24–29, 31–32, 34–38); kol. b. (1–3, 5–7, 8–15 s nekoliko izostavljanja, 17–19, 30–39); iz 1. V (De Uno), str. 16r kol. b (2–33); iz 1. VI (De secundo ac tertio principio), str. 21r kol. a (1–11, 46–51), kol. b (19–29), str. 21v kol. b (1–34 s nekoliko izostavljanja, 38–54 s par izostavljanja).

su i slabo znakovite: nestaje poneka Petrićeva polemička referenca na Aristotela i na školu peripatetikâ, što pak Davisson barem djelomice teži nadoknaditi jedinstvenim razumijevanjem tradicionalne filozofije, koju »kemijska« misao mora obistiniti i dokončati; osim toga, on s nesumnjivim oprezom naglašava konsupstancijalnost momenata u kojima se artikulira trojedni princip (Petrić usprkos svemu ostaje malo bliži Proklu, koji se ne može kristijanizirati, ostajući mu vjeran). Izgledalo bi sada da je Davisson iznevjerio jednu od središnjih pretpostavki filozofije kemije, odstupajući tako od prvotno iskazanih metodoloških nakana. Za filozofe kemičare tradicionalno se predstavljanje zrcalnosti između mikro- i makrokozmosa preciziralo u zrcalnosti što prolazi između dvaju laboratorija: u epruveti vidljivi procesi reproduciraju nevidljive procese iz hiperfizičkog svijeta, procese iz protekle prirodne povijesti (kozmogonija) te one nepristupačne običnim sredstvima istraživanja (nada sve fiziološke, ali i podzemne procese). Davisson gotovo obrće takvu impostaciju: isprazno je očekivati razumijevanje fizičke stvarnosti nezavisno od metafizike, koja nam jedina može objasniti njezine principe; osjetila, dakle, ništa ne saznaju iz fizičko-kemijskih reakcija ako nisu vođena intelektom upućenim u višu znanost.

I upravo nas neoplatonička metafizika vodi u ontološki smještaj i u objašnjenje dimenzije čiji je središnji karakter Severin shvatio, a to je *ordo seminalis*. Što su *semina*, koja se zovu također i astri, balzam, spiriti? Ona predstavljaju srednji pojas između korijenskih, bestjelesnih elemenata i onih vezanih za karakteristike tijela (*concreta*). Koristeći Petrićevu terminologiju Davisson ih zove *incorporea corpora*, a ona čine drugi red stvorene stvarnosti, ili drugi od tri elementa mješovitoga (usp. dodatke). Ficino je na neki način kanonizirao pojmove oduhovljene stvarnosti (*spiritus mundi*), uglavljene između nematerijalnog i tjelesnog svijeta (po njegovim riječima, gotovo tjelesne duše i gotovo dušolikog tijela); ukratko, dao je filozofsko opravdanje za ono što je bio središnji pojam alkemije i što je nalazilo srodnosti i u medicinsko-biološkim znanostima. Ideje koje je u bitnom preuzeo Petrić:¹¹ između onog što je apsolutno netjelesno i apsolutno tjelesnog on je postulirao stvarnost netjelesnu i tjelesnu u isti mah, razlikujući tu međutim ono u čemu pretežu karakteristike netjelesnosti (*spatium* i *lumen*) i ono u čemu se opaža jača povezanost s tijelima (*calor* i *fluor*). Ta dimenzija predstavlja prvu konkretizaciju, ontološko zgušnjavanje (što bi rekao H. More), prvo lagano otvaranje vječnog modela prema vremenitosti; a to je moglo pobuditi volju da se

¹¹ Ne slučajno će Ficinu, autoru klasičnog medicinskog djela kao što je *De vita*, biti pripisano jedno alkemijsko djelo, naravno apokrifno, na spekulativnom planu vrlo angažirano, djelo koje je imalo znatnog odjeka u kasnom šesnaestom stoljeću. Usp. S. Matton, *M. Ficin et l'alchimie: sa position, sa influence*, u J.-C. Margolin, S. Matton (uredili): *Alchimie et philosophie en la Renaissance*, Paris, 1993, str. 122–92.

rečena dimenzija smjesti upravo na razinu sjemenih uzroka, koje se brzo-pleto identificiralo sa Severinovim paracelzijanskim *semina*. A Davisson je popustio nápasti, predlažući skeniranje stvarnosti nadahnuto zacijelo Petrićem; premda se vjernost ima provjeriti (Petrić je svakako bio nevjeran razlikovnom obilježju alkemije, a to je bitna identifikacija Aristotelovih metafizičkih kategorija – oblika i tvari – sa supstancama, tjelesnim stvarnostima). Od male su važnosti ionako lagane modifikacije koje će on donijeti u svojoj metafizičkoj shemi u različitim fazama svojeg djela (za koje usp. dva dodatka). Od veće su važnosti preinake u Petrićevoj filozofskoj postavi. Davisson sabire četiri temeljna Petrićeva elementa (*spatium, lumen, calor, fluor*), ali razbija ono što bismo mogli nazvati njihovim kontinuitetom, proporcionalnošću u ontološkim intervalima. *Fluor* se naime kod njega neprestano stavlja izvan sjemenne dimenzije, među prve, dakle stvarne elemente (*principia principitata*, prvi uzroci tvari u pravom smislu riječi). Nešto slično moglo se uočiti i u Petrića koji je međutim među *qualitates* stavio *calor* kao i *fluor* (*spatium* i *lumen* bili su na višem stupnju, Priroda). K tomu, u Davissona prostor poprima središnji karakter još više nego u Petrića, toliko da je umetnut (a to je ispravak prije nego dotjerivanje) u odlomke u cijelosti prepisane od creškog filozofa, odsutnost iz kojih nije bila slučajna.¹² I u ovom slučaju Petrić je sam sugerirao taj središnji karakter kad je u prostoru razaznao neku vrst Nepokretnog Pokretača (svaki pokret proistječe iz nečeg nepokretnog, a nepokretan je samo prostor, dakle...); Davisson naglašava tu kozmološku ulogu, insistirajući na funkciji prostora kao matrice, dodjeljujući mu dakle metafizički smještaj koji je Paracelzusovo učenje bilo pridavalo elementima (oni su bili »*inaniae*«), no iznad njih.

I upravo s posljednje točke treba krenuti k vrednovanju cjelokupnog Davissonovog djela. Kompliciranost postave spisa *Nova de Universis* znatna je, ona katkad proizlazi čak iz pretjerane vjernosti metodološkim pretpostavkama svojeg modela: pojam Svega u Svemu – Petrićev *ordo soliditatis* – našem alkemičaru omogućuje i čini neophodnim pluralnost čitanja različitih stupnjeva u kojima se stvarnost razlaže, različitost piramida u perspektivi u koje valja ugraditi metafizičke apstrakcije.¹³ A ako je kemijatar Davisson i bio vođen idejom pomirenja neoplatonizma sa spagiričkom tradicijom, bio je također privučen i različitim oblicima atomizma koji su se i dalje javljali, od

¹² Primjer: »Ergo per motum quemdam ab uno gignitur essentia; necesse enim est aut per motum id fieri aut per statum« (*Panarchia*, V, str. 16r, kol. b); «Il s'ensuit que par certain mouvement, l'essence est engendrée par l'Un dans l'espace infiny de l'estre. Car il faut de necessité que cela se face ou bien par mouvement, ou par repos« (*Les Elemens*, op. cit., str. 103).

¹³ Kao što postoji *Unitas lucis*, tako postoji i *Lux unitatis*, život kakvoće i kakvoća životâ, i tako dalje. Na tim neoplatoničkim (i lullusovskim) metafizičkim ugradbama Davisson naročito insistira.

kojih su mnogi bili napasni mu sinkretistički hirovi. Neka se pomisli s tim u vezi na pomirenje Paracelzusa, Demokrita i Epikura Nicolasa Hila (*Philosophia Epicurea, Democritea, Theophrastica*, 1601), na prisustvo elemenata spagiričke prirodne filozofije u atomista kao što su Sennert, D'Espagnet, van Goorle, Carpenter i Basson; a upravo će iz djela potonjega u svom posljednjem djelu Davisson crpsti objema rukama. Već je ta mješavina svakojakih sugestija vodila našeg kemika smionim egzegezama na povijesno-filozofskom polju;¹⁴ ako tomu dodamo zahtjeve za usporedbom Svetoga pisma s njegovom filozofijom te ekstremističku odlučnost u opažanju bitnog poklapanja neoplatonizma i kršćanske vjere (pomislimo na identifikaciju između *progressio* i *creatio!*), slika je potpuna, a nije među najboljima.

Temeljiti alkemiju na visoko spekulativnim temeljima nije toliko dvojbena koliko uzaludan trud. Sigurno ga je nadahnula pretpostavka na kojoj se temelji *philosophia chymica*, a to je postojanje bitne istovjetnosti između svih materijalnih procesa, od nebeskih do meteoroloških, od mineraloških do onih navlastito organskih. No jatrokemija, koja je također polazila od analognih pretpostavki, sigurno nije smatrala da mora zalaziti tako duboko u analizu stvarnosti, a rezultati su svakako bili veći od prežvakavanja Davissonove kemijatrije od pola stoljeća ranije (dovoljno je pomisliti na Willisa, koji je vremenski nešto iza Davissona). Kad je Davisson objavljivao svoje zadnje djelo, već je izlazio Boyleov *Skeptični kemičar*, gdje teorijska preokupacija nije bila naći »dedukciju« alkemijskih i kemijatrijskih podataka na metafizičkom planu, nego analizirati metodu kojom se do tih podataka dospjelo. Filozofski instrument adekvatan za alkemijsko istraživanje, što ga Boyle sigurno nije prezirao, sad je već bila epistemologija, a ne metafizika; da je Boyle htio navoditi Petrića, to ne bi bile stranice iz spisa *Panarchia* ili *Panaugia*, nego u 17. st. ionako općepoznata razlaganja o moru u spisu *Pancosmia*.

Prevela s talijanskoga **Nevia Raos**

¹⁴ Drevni filozofi (predsokratovci) za njega su prurušeni platonisti, Severinove *spiritus mechanici* određuje supstancijalna forma, i tako dalje (*Prodomus*, op. cit., str. 303–314).

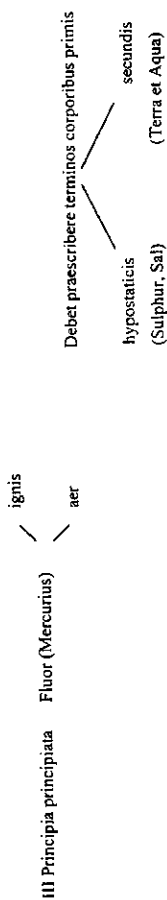
Dodatak A

<i>Rang des arriere-estres creés dans le tēps, et distinguez par degrez de corporeité, selon qu'ils approchent ou reculent le plus des estres radicaux.</i>							
<i>Rang des estres radicaux & originiaux, créés dans l'infans sur chacun desquels comme sur modèles, idéés, exemplaires, ou liaisons angulaires, les seconds ou arriere-estres ont été produits dans le temps, pour accomplir le carté & cube de la nature.</i>	L'estre.	L'espace.	Le coulant.	Le diapane.	L'opaque	Le sens cōmun.	Les tenebres & choses sensibles.
	L'essēce.	La lumiere.	Le Feu.	La splendeur.	La clarté.	La veuē.	Les principes des couleurs.
	La vie.	Mouvement celeste.	L'air.	Le vent.	Les esprits volatils.	L'ouye.	Les sons.
	L'intellect.	Vne étincelle du Soulfre incombustible.	La terre ou arene.	Le verre.	Les feces metalliques.	Le sens de connoissance.	La verdure poliffure, & figure spécifique des choses.
	L'ame.	Clarté celeste.	Le sel.	Le corrosif.	Les chaux	Le goūst.	Les saveurs.
	La nature.	Vne étincelle du Soulfre combustible.	Le soufphre.	La fumē.	La fuyē.	L'odorar.	Les odeurs.
La matiere.	Les aromes.	L'eau.	La vapeur.	Les nuages.	Le tact.	Le mouvement des V. A.&M.	
	<i>Vertu feminaire ou premiere copie de chaque estre radical, ordonné pour s'entendre par tous les degrez de corporeité.</i>		<i>Les elements ou arriere-copies.</i>	<i>Les images des estres.</i>	<i>Les arriere-images des estres.</i>	<i>Les sens.</i>	<i>Les choses sensibles.</i>

Dodatak B

Schema korištena u spisu Prodromus

Principia principiantia	I Ordo elementorum radicalium	Ens	Essentia	Vita	Mens	Anima	Natura	Atomi
	II Ordo elementorum seminalium	Spatium	Lux primaeva	Splendor	Lumen	Calor	Scintilla Sulphuris	Atomi

PETRIĆEVSKO UTEMELJENJE SPISA
PHILOSOPHIA CHYMICA W. DAVISSONA

Sažetak

Pregled izlaganja je slijedeći:

1. prevaga kozmološke problematike u Petrića, te posebno u nekih znanstvenika, primjerice Jasseniusa i alkemičara;
2. Davisson i njegovo značenje za razvoj alkemije 17. stoljeća;
3. severinijanska filozofska medicina i Davissonovo neoplatoničko (tj. petrićevsko) tumačenje;
4. osobni doprinosi Davissona Petrićevom kozmološkom utemeljenju.

I FONDAMENTI PATRIZIANI DELLA
PHILOSOPHIA CHYMICA DI W. DAVISSON

Riassunto

Lo schema della relazione è il seguente:

1. prevalenza della problematica cosmologica nella fortuna di Patrizi (in particolare fra alcuni scienziati, come Jessenius, e alchimisti);
2. la figura di Davisson e il suo significato nello sviluppo dell'alchemia del Seicento;
3. la medicina filosofica severiniana e l'interpretazione decisamente neoplatonica (cioè, patriziana) di Davisson;
4. apporti personali di Davisson all'impianto cosmologico di Patrizi.